

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Nederlands leren: makkelijk of moeilijk?

Kuiken, F.

Publication date

2017

Document Version

Final published version

Published in

Les

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kuiken, F. (2017). Nederlands leren: makkelijk of moeilijk? *Les*, 35(204), 22-25.
https://www.tijdschriftles.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/LE-35-204-10/Nederlands-leren-makkelijk-of-moeilijk

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Folkert Kuiken

Nederlands leren: makkelijk of moeilijk?

Het leren van Nederlands wordt door veel anderstaligen als lastig ervaren. Ook veel moedertaalsprekers gaan daarin mee: 'Ja, moeilijk, hè, dat Nederlands...' Maar is het leren van Nederlands nu echt zoveel moeilijker dan van een willekeurig andere taal? Om welke struikelblokken gaat het eigenlijk? En wat is daarbij de rol van de moedertaal? Dat zijn de vragen waarop Folkert Kuiken in zijn workshop op het Lescongres antwoord gaf.

Natuurlijk wisten we al lang dat het voor een Duitser makkelijker is om Nederlands te leren dan voor een Chinees, maar het wetenschappelijk bewijs daarvoor leverde Schepens (2015). Die dook in de resultaten van 50.000 kandidaten die van 1995 tot 2010 het onderdeel Spreken van het Staatsexamen Nt2 Programma II (STEX II) hebben afgelegd. De deelnemers spraken van huis uit 74 verschillende moedertalen. Deze talen werden vergeleken met het Nederlands wat betreft lexicaal, morfologische en fonologische taalafstand. Bij alle drie de vergelijkingen werd hetzelfde patroon geconstateerd: veel overeenkomsten met andere Germaanse talen, in mindere mate met Romaanse en Slavische talen en niet tot weinig met overige talen. Dientengevolge werden de beste resultaten steeds door Germaans-taligen behaald, gevolgd door Romaans- en Slavisch-taligen, terwijl sprekers van andere taalfamilies (Afro-Aziatisch, Japans, Koreaans, enzovoort) het slechtst scoorden.

Taalafstand en taaltransparantie

Hoewel we voor het gemak van Nt2 spreken, gold voor veel deelnemers dat het Nederlands voor hen een derde, vierde of zoveelste taal was. Dat was het geval voor bijna 40.000 deelnemers met 56 verschillende moedertalen en 35 tweede talen, resulterend in een totaal van 536 taalcombinaties. Schepens constateerde dat naast de moedertaal ook de afstand tussen een tweede taal en het Nederlands van invloed was op de beheersing van het Nederlands (Nt3). Om een voorbeeld te geven: Polen die Duits spraken, behaalden betere resultaten dan hun landgenoten met kennis van achtereenvolgens Engels, Frans, Russisch en Italiaans. Er is dus sprake van een autonome invloed van een tweede taal bij het leren van Nt3, maar de invloed van de moedertaal op het leren van Nederlands is vele malen groter. De invloed van T1 (en T2!) bij het leren van Nt2(3) is dus onmiskenbaar aanwezig. De afstand tussen T1 en Nt2 (en tussen T2 en Nt3) bepaalt in hoge mate hoe groot die invloed is.

Daarnaast speelt mogelijk de mate waarin een taal al dan niet transparant is een rol bij het gemak waarmee die taal wordt geleerd. In het Nederlands is bijvoorbeeld het verschil tussen enkelvoud en meervoud betrekkelijk transparant, vergelijk 'stoel-stoelen' en 'tafel-tafels'. In dit soort voorbeelden geven de uitgangen -en en -s aan dat we met een meervoudsvorm te maken hebben. Een vorm als 'het regent' is daarentegen niet transparant, omdat het woordje 'het' niet aan de betekenis van de zin bijdraagt. In andere talen kan dat dan ook gevoeglijk worden weggelaten zoals in het Spaans ('llueve') en Italiaans ('piove'). Leufkens (2014) onderzocht de mate van transparantie van 22 verschillende talen, afkomstig uit verschillende taalfamilies

(waaronder het Sino-Tibetaans, Quecha, Kaukasisch, Amerindisch, Altaïsch, enzovoort). Als enige Indo-Europese taal deed het Nederlands mee. Leufkens concludeerde dat van deze 22 talen het Nederlands het meest niet-transparant was. Niet-transparant hoeft echter niet per se te betekenen dat iets moeilijker is te leren, net zoals transparant niet per definitie makkelijker is. Bovendien betrof het onderzoek 'slechts' 22 talen en het is dus zeer wel mogelijk dat er andere talen zijn die minder transparant zijn dan het Nederlands (zie ook Kuiken, 2015b).

Ook de afstand tussen een tweede taal (Nt2) en het Nederlands (Nt3) was van invloed

Nederlands leren: makkelijk

Op welke punten is het Nederlands, in vergelijking met andere talen, nu relatief makkelijk? Ik noem er vier, te weten tonen, klanken, naamvallen en werkwoorden.

Tonen

Het Nederlands is geen toontaal, in tegenstelling tot veel talen uit Midden-Afrika of Zuidoost-Azië. Het Nederlandse woord 'ma' verwijst naar moeder, of dat nu met een neutrale, stijgende of dalende toon wordt uitgesproken. Het Chinees kent ook het woord 'ma', maar de betekenis hangt af van de manier waarop het wordt uitgesproken: op neutrale toon (ma) betekent het net als in het Nederlands moeder; met stijgende toon (má) betekent het hennep; met een stijgende toon gevolgd door een dalende (mâ) verwijst het naar een paard; en met een dalende toon (mà) staat het voor schelden. Voor een Nederlander die Chinees leert is het heel lastig om deze vier tonen te onderscheiden, laat staan om ze in spontane gesproken taal goed te produceren. Het Nederlands kent een dergelijk subtiel onderscheid niet en is wat dat betreft een makkelijke taal.

Het Nederlands is geen toontaal

Klanken

Wat het aantal klanken betreft, zit het Nederlands met in totaal 39 klanken (15 klinkers en 24 medeklinkers) in de middenmoot. Er zijn talen die het met minder klanken doen, zoals het Rotokas dat op het eiland Bougainville in Papua Nieuw Guinea wordt gesproken. Die taal

heeft maar elf klanken, vijf klinkers en zes medeklinkers. Maar er zijn ook talen die veel meer klanken dan het Nederlands hebben, bijvoorbeeld het !Xóó, een zogeheten kliktaal die in Botswana wordt gesproken. Deze taal kent maar liefst 158 klanken (28 klinkers en 130 medeklinkers) en drie verschillende tonen. Dat neemt niet weg dat het Nederlands een aantal lastige klanken kent voor wie daar niet van huis uit mee is opgegroeid, zoals het onderscheid tussen zogenaamde **korte** en **lange** klanken (**a-aa**, **i-ie**, **o-oo**, enzovoort) en de **twee-klanken au**, **ei** en **ui**. Ook andere onderscheiden kunnen voor specifieke taalgroepen lastig zijn, zoals dat tussen **b** en **p**, **b** en **v**, **f** en **v**, **s** en **z** of tussen **l** en **r**. Zo moet een Nt2-leerder met Engels als moedertaal twaalf nieuwe klanken leren, een Koreaan maar liefst 22. Daarnaast kent het Nederlands combinaties van twee medeklinkers (**sp-**, **st-**, **sl-**, **sm-**, **sn-**) of drie (**schr-**, **spr-**, **str-**). Voor sprekers van een Slavische taal is dat gemakkelijk (denk aan het voor Nederlanders moeilijk uit te spreken 'przewalskipaard'), maar Spaanstaligen kennen dat soort combinaties niet en zijn geneigd daar een **stomme e(ə)** aan toe te voegen, wat resulteert in vormen als **əschool** (in plaats van school) of **əpelen** (in plaats van spelen).

Naamvallen

Afgezien van versteende uitdrukkingen als 'vader des vaderlands' of 'koning der Nederlanden' kent het Nederlands geen naamvallen. Een ieder die ooit Duits heeft geleerd zal zich ongetwijfeld de worsteling herinneren met **der**, **die** en **das**. Maar het kan nog veel erger, want er zijn talen die tien of meer naamvallen hebben. Het Fins met zestien verschillende naamvallen is daar een voorbeeld van. Het Nederlands is dus ook wat dat betreft een makkelijke taal.

Werkwoorden

Hoewel het Nederlands onderscheid maakt tussen zwakke, sterke en onregelmatige werkwoorden, is de vervoeging van werkwoorden in het Nederlands relatief eenvoudig. Vergelijk bijvoorbeeld het Franse werkwoord **s'asseoir** (gaan zitten): 'je m'assieds/ois, tu t'assieds/ois, il/elle s'assied/oit, nous nous asseyons/oions, vous vous asseyez/oyez, ils/elles s'asseyent/oient', versus het Nederlands: 'ik ga zitten, jij/hij/zij gaat zitten, wij/jullie/zij gaan zitten'. Wie op vakantie naar Frankrijk een stop maakt in een 'Autogrill' langs de 'autoroute' kan daar geplastificeerde kaarten kopen met daarop de vervoegingen van de Franse werkwoorden. In Nederlandse tankstations tref je dat soort kaarten nooit aan, simpelweg omdat daar geen behoefte aan is.

Nederlands leren: moeilijk

Tegenover zaken die er niet toe doen in het Nederlands en betrekkelijk gemakkelijk zijn, staan vormen en constructies die door veel anderstaligen als lastig worden ervaren. Ik noem er wederom vier: de lidwoorden, woordvorming, woordvolgorde en 'er'.

Lidwoorden

Sommige talen (bijvoorbeeld de Slavische) kennen geen lidwoorden, andere talen maken een onderscheid tussen een onbepaald en bepaald lidwoord (bijvoorbeeld in het Engels **a** versus **the**). Het Nederlands kent naast het onbepaald lidwoord 'een' twee bepaalde lidwoorden **de** en **het**. Omdat het voor de betekenis meestal niet uitmaakt of je **de** of **het** gebruikt en er weinig systematiek zit in het onderscheid tussen die twee, is het niet vreemd dat ook gevorderde Nt2-leerders daar tot in lengte van dagen problemen mee hebben. Daar komt bij dat ook de vorm van aanwijzende voornaamwoorden, betrekkelijke voornaamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden afhangt van het lidwoord, zodat je regelmatig constructies kunt horen als **die boek**, **de meisje die** of **een mooie huis** - overigens niet alleen uit de mond van Nt2-leerders, maar ook van moedertaalsprekers. Het lidwoord **de** lijkt dan ook bezig aan een opmars. Ter illustratie: in de **Woordenlijst Nederlandse Taal** (het Groene boekje) van 1997 is **het krat** opgenomen; in de meest recente uitgave van 2015 staat bij **krat** zowel **de** als **het** vermeld.

Woordvorming

Het Nederlands schuwt lange woorden niet; we kunnen gemakkelijk woorden aan elkaar plakken en met bestaande woorden nieuwe samenstellingen maken, zoals **karrenwiel**, **karrenwieldop**, **karrenwieldopschroef**, enzovoort. Wat deze woorden met elkaar gemeen hebben is dat het hoofd aan het eind staat en vooraf wordt gegaan door een bepaler: een karrenwiel is een soort wiel (net zoals een fietswiel, brommerwiel, enzovoort), zoals een karrenwieldop de dop is van een karrenwiel (en niet van bijvoorbeeld een fles). In het Turks gaat het net zo. Toen Van den Berg (1995) aan Turkse Nt2-leerders vroeg om een plaatje van een **luciferdoosje** te benoemen, kreeg ze antwoorden als **vuurdoos**, **papiersteker** en **brandpakket**, waarbij in alle gevallen het hoofd achteraan staat. De Marokkanen daarentegen gaven antwoorden als **pakje vuur**, **doos lucifer**, of **pak van lucifer**, overeenkomstig het Marokkaans-Arabisch waarin het hoofd voorafgaat aan de bepaler (zoals dat bijvoorbeeld ook in het Frans het geval is, vergelijk 'een boeiend boek' versus 'un livre captivant'). Wie van huis uit een rechtsvertakkende taal spreekt (zoals Fransen en Marokkanen) zal op het punt van woordvorming dus meer moeite met het Nederlands hebben dan leer-

ders die gewend zijn aan een linksvertakkende taal (zoals Turken).

Woordvolgorde

Een ander heet hangijzer in het Nederlands is de plaats van het werkwoord: in hoofdzinnen op de tweede positie (**Piet eet een koekje** – Subject-Verbum-Object), in bijzinnen aan het eind (... **dat Piet een koekje eet**– Subject-Object-Verbum). Dat maakt het Nederlands een interessante, maar ook een lastige taal om te leren. De meeste andere talen zijn wat dat betreft eenduidiger: het werkwoord staat óf aan het eind van de zin (SOV, zoals in het Turks) óf aan het begin (SVO/VSO, zoals in het Marokkaans-Arabisch of Berbers). Bovendien maakt het voor de betekenis van een zin niet echt uit waar het werkwoord staat: een zin als **Ik denk dat ik heb een leuke band** begrijpen we net zo goed als **Ik denk dat ik een leuke band heb**. Veel Nt2-leerders blijven daarom worstelen met de woordvolgorde in het Nederlands.

Er

Er zijn verschillende redenen waarom het gebruik van **er** lastig is in het Nederlands. Om te beginnen is het een klein, onopvallend woord dat vaak verbasterd wordt tot 'r of d'r en daardoor moeilijk wordt opgemerkt. In plaats van **ik ben het er mee eens** (vergelijk het veel simpeler Engelse **I agree**) hoor je een Nt2-leerder dan ook vaak zeggen **ik ben mee eens**. In de tweede plaats heeft **er** veel verschillende functies (de ANS noemt er vier), die soms moeilijk uit elkaar zijn te halen. Daar komt bij dat in één zin meerdere functies van **er** kunnen voorkomen, zoals in **er zijn er twee**, terwijl in andere zinnen **er** weinig tot niets toevoegt aan de betekenis, zoals in **er was (er) eens...** Hoe klein ook (maar misschien juist daardoor) is het een woord dat menig Nt2-leerder veel hoofdbreken kost.

Concluderend

Uiteraard zijn er veel meer voorbeelden te geven van constructies waarin het Nederlands met een of meerdere talen overeenkomt dan wel daarvan verschilt. Voor een beknopt overzicht van dat soort vormen zie Kuiken (2015a). Bovenstaande voorbeelden laten zien dat taalafstand en taaltransparantie een rol spelen bij het antwoord op de vraag of het leren van Nederlands makkelijk of moeilijk is. We moeten daarbij echter niet vergeten dat niet elk punt waarop talen van elkaar verschillen resulteert in een verhoogde leerlast, net zo min als elke overeenkomst het leren makkelijker maakt. Dat geldt niet alleen voor het Nederlands, maar ook voor het leren van elke andere taal. In die zin is het leren van Nederlands niet makkelijker of moeilijker dan het leren van welke andere taal dan ook.

Als een docent aandacht heeft voor de moedertaal van de Nt2-leerder en diens kennis van eventuele andere talen, kan dat een verklaring bieden voor sommige tussentaalverschijnselen en voor inzichten die van belang zijn voor het onderwijs. Een dergelijke aanpak kan ook de cursist helpen bij het leren van Nt2. Maar dat betekent niet dat een aanpak met aandacht voor de rol van de moedertaal bepalend moet zijn voor het Nt2-curriculum en evenmin dat Nt2-leerders daardoor beter en sneller Nederlands leren.

Makkelijk of moeilijk? Dat hangt ervan af

Het antwoord op de vraag of het leren van Nederlands als makkelijk of moeilijk bestempeld moet worden, moet dan ook luiden: dat hangt ervan af. Taalafstand en mogelijk taaltransparantie spelen daarbij een belangrijke rol, maar ook factoren die in deze bijdrage niet aan de orde zijn gekomen, zoals motivatie, taal-aanleg, leeftijd en opleidingsniveau moeten bij de beantwoording van die vraag in aanmerking worden genomen.

Folkert Kuiken

De auteur is hoogleraar Nederlands als tweede taal en meertaligheid (bijzondere leerstoel vanwege de Gemeente Amsterdam) aan de Universiteit van Amsterdam. Correspondentie: f.kuiken@uva.nl

Literatuur

- Berg, D. van den (1995). **Samenstelling in het Nederlands van volwassen Turken en Marokkanen**. Een onderzoek naar de vorming van samenstellingen en de invloed van de moedertaal. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, 53(3) 137-144.
- Kuiken, F. (2015a). **Grammatica**. In B. Bossers, F. Kuiken & A. Vermeer (Red.). **Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs**, 213-244. Bussum: Coutinho.
- Kuiken, F. (2015b). **Onder de loep: Hoe transparant is het Nederlands?** Les 33 (193), 2015.
- Leufkens, S. (2014). **Transparency in language**. A typological study. Utrecht: LOT.
- Schepens, S. (2015). **Bridging linguistic gaps: The effects of linguistic distance on the adult learnability of Dutch as an additional language**. Utrecht: LOT.